

Bergendi-Rácz Diána: Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban

Glavanits Judit-Rácz Diána: Szerződésszegő magatartások a Bécsi Vételi Egyezményben és az Új Ptk-ban, in: *Külgazdaság*, Jogi Melléklet, 58. évf. 2014/ 5-6, 39-59.

A Szerzők a hatályos Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) 2014. március 15. napján hatálybalépésének tiszteletére tanulmányukkal kívánták bemutatni az adásvételi szerződés megszegésének szabályozási mechanizmusát párba állítva azokat a Bécsi Vételi Egyezményben (továbbiakban: Egyezmény) foglalt szabályokkal. Maga a tanulmány négy fő részre osztható: az első részben az áru fogalmának tisztázása, a nemzetközi jogi eseteleírása, a felelősség kérdésköre a szerződésszegéssel okozott károk esetében és a szerződésszegés jogkövetkezményeinek részletes bemutatására tagozódik.

I. A szerződésszegés esetében a kulcs fogalom az objektivitás. A hátrány okozásának a ténye mindkét jogforrás tekintetében központi elem, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az alapvető szerződésszegés intézménye a Ptk. vonatkozásában egyáltalán nem használt fogalom és jogtechnikai eszköz. Az alapvető és közönséges szerződésszegésbeli csoportosítás az Egyezményben a szerződésszegéssel elért jogkövetkezményen alapul, míg a Ptk. a megszegés fajtája szerint osztályozza a szerződésszegés esetköreit. Az elhatárolás kérdése kiemelendő, tekintettel annak jogorvoslati eszközeire. A Ptk. a szerződésszegés alatt három nagyobb részt különít el: a szerződésszegés általános szabályait, a késedelmet, a hibás teljesítést és a szerződésszegés egyéb eseteit.¹ A szerződésszegő magatartások gyakorlásának részletes elemzésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a szerződésszegő objektivitása mellett a szerződésszegést, mint alapvető tény definiálását. Ahogy a tanulmányban fogalmazzuk, központi kérdéskör, amely alapvetően meghatározza a szerződésszegés orvoslásának menetét mind a Ptk., mind az Egyezmény vonatkozásában. Az Egyezményi kategóriák egyszerűsége különösen fontos a nemzetközi adásvételekben, ahol a legtöbb esetben a gazdaságosság és ésszerűség követelményeinek megtartása mellett azonnal kell döntenie figyelemmel a nem szerződészerű áru továbbításának megfiúsulásával járó többletköltségekre. Erre számos jogeset szolgálhat példaként, amelyeket, Szerzők jelen tanulmányban hivatkozva annak gyűjtési helyére, kiemelten tárgyalnak az egyes részekenél.

A Szerzők külön tárgyalják a határidő, határnap mulasztásának eseteit. A határidővel kapcsolatban a Ptk. vonatkozásában Osztovits úgy fogalmaz, hogy „a teljesítés idejét

tipikusan a felek állapítják meg. A gyakorlatban azonban többször jogvitára okot adó kérdés, hogy a felek a teljesítés idejét valójában meghatározták-e.”² Az Egyezmény vonatkozásában a határidő, vagy határnap kikötése és annak elmulasztása alapvető szerződésszegési tény, amelynek következménye a szerződésszegést elszenvető fél azonnali elálláshoz való joga. Fontos megjegyezni, hogy az Egyezmény a határidő meghatározása esetében külön tárgyalja az „ésszerű határidő”-t³ mint az eladó áru szolgáltatására kötelezés idejét. Sándor akként fogalmaz, hogy az adott szerződést, valamint üzletág szokásait figyelembe véve kell meghatározni az ésszerű határidőt, amely alatt a kötelezettnek szerződésszerűen kell szolgáltatnia.⁴

Másik kérdéskör az aliud szolgáltatás. Ebben a tekintetben a Szerzők álláspontja szerint a Ptk. és az Egyezmény eltérően vélekedik: míg a magyar magánjogi terminológia szerint a szerződésben meghatározott áru helyetti más áru szolgáltatása nem minősül hibás teljesítésnek⁵, addig az Egyezmény azt az álláspontot képviseli, hogy megvizsgálási kötelezettségét gyakorolva a vevő kötelessége az eladót értesíteni a „más dolog” szolgáltatásáról annak érdekében, hogy szavatossági jogait érvényesíthesse a vevő az eladóval szemben.⁶ Az eltérés okának magyarázataként véleményem szerint a különböző jogszociológiai, valamint magánjogi fejlődési irányok, továbbá a társadalmi és gazdasági berendezkedés szolgálhat, amelynek elsősorban az Egyezmény kialakulásában szerepet játszó skandináv és angolszász jog képezik alapját.⁷ Az aliud szolgáltatással járó kellemetlen helyzet elkerülése érdekében az Egyezmény akként rendelkezik a 35. és a 38.-39. cikkekben, hogy az eladó törekedjen szerződésszerűen teljesíteni, a vevő részére pedig előírja az áru megvizsgálási kötelezettségét.

A fizetési késedelem⁸ részletes tárgyalása mellett a Szerzők külön kiemelik a részteljesítés esetét. Ebben az esetben az Egyezmény 51. cikke értelmében, ha az eladó az árunak csak egy részét szolgáltatja vagy a szolgáltatott árunak csak egy része szerződésszerű, a hiányzó vagy nem szerződésszerű rész vonatkozásában az Egyezmény 46-50. Cikkek rendelkezései alkalmazandók, tehát póthatáridő tűzésével kérheti a kijavítást, kicserélést vagy árleszállítást, mint elsődleges jogorvoslati módot. Azonban ennek eredménytelen elteltével, jogosulttá válik a vevő az elállási jogának gyakorlására.⁹ A Ptk. a részteljesítést a részleges szerződésszegés alatt tárgyalja, amely szerint osztható szolgáltatás egy részére vonatkozó szerződésszegés esetén a szerződésszegés jogkövetkezményei erre a részre következnek be, kivéve, ha a jogkövetkezmények részleges alkalmazása a jogosult lényeges jogi érdekét¹⁰

sértené.¹¹

II. Az alapvető szerződésszegés körében vizsgált jogesetekből a Szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy alapvető szerződésszegésnek minősül a szállítás illetve a vételár fizetésének megtagadása, továbbá ha a vevő felszámolási eljárás alá kerül, valamint ha ellene csődeljárás van folyamatban. Az alapvető szerződésszegés először is azt kívánja meg, hogy az egyik fél mindenképpen szerződésszegést kövessen el. A szerződés szerinti kötelezettségek megszegése már elegendő (feltéve, hogy az alapvető szerződésszegésre vonatkozó egyéb követelmények természetesen fennállnak), függetlenül attól, hogy a kötelezettséget kifejezetten a felek között kötötték-e meg, vagy inkább az egyezmény rendelkezéseiből következett-e. Még a biztosítékkal kapcsolatos kötelezettség megszegése is alapvető szerződésszegéshez vezethet.¹² A Szerzők álláspontja szerint a legnagyobb szakirodalommal és feldolgozottsággal¹³ az alapvető szerződésszegés, és azon belül is talán a hibás teljesítés esetkőre rendelkezik. Összefoglalva megállapítják, hogy „[...] a minőségi hiba közönséges szerződésszegés mindaddig, amíg indokolatlanul nagy kényelmetlenség nélkül a vevő használni tudja az árut, vagy képezt azt értékesíteni, akár csökkentett áron.”¹⁴

III. Kár¹⁵ bekövetkezése esetén az elsődlegesen tisztázandó terület a felelősségátzállás. Az Egyezmény 69. cikk (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy kárveszély akkor száll át a vevőre, amikor átveszi az árut, vagy attól az időponttól kezdődően, amikor az árut a rendelkezésére bocsátják és ő a szolgáltatás elfogadásának elmulasztásával szerződésszegést követ el. A nemzetközi kereskedelemben azonban az Egyezmény alkalmazása mellett nem hanyagolható el az a tény, hogy a szerződő felek gyakorta alkalmaznak különböző szokványokat, leggyakrabban az Incoterms szabályait.¹⁶ A Szerzők álláspontja szerint „a felelősség átszállásának a felelősség mértékének megállapításánál van kiemelkedő szerepe, ezért sem mindegy, hogy a felek milyen módon szabályozzák ezen kérdést.”¹⁷ Az Egyezményben szabályozott alapvető szerződésszegés esetén a kimentő ok maga az előreláthatóság. Fuglinszky szerint „[...] az ok-okozati összefüggésről, mint felelősségi feltételről és az előreláthatóságról, mint a megtérítendő károknak a (Ptk.) 6:142. §-ban nevesített önálló korlátjáról a bíróság feltehetően együtt, összevontan alakítja majd ki álláspontját,[...]”¹⁸ A Szerzők külön kiemelik, hogy az előreláthatósági korlát elsődleges feladata, hogy „egyensúlyt teremtsen a szolgáltatás és a kötelezett által vállalt kockázatok között”.¹⁹

Az Egyezmény 79. cikkében tárgyalja a vis maior esetét. A mentesség²⁰ előfeltételeként ebben az esetben, hogy valamely fél nem teljesítése olyan akadály miatt következzen be, amely megfelel a hivatkozott cikkben is felsorolt kiegészítő követelményeknek.²¹ Azonban meg kell jegyezni, hogy az „akadály” létezése nem zárja le automatikusan a szerződést, és a másik félnek az eset körülményeinek figyelembevételével kell meghatároznia, hogy milyen jogorvoslati lehetőségeket kíván érvényesíteni (kivéve a kártérítéshez való jogát).²²

IV. A szerződésszegés jogkövetkezményei alatt az Egyezmény és a Ptk. is a feleket megillető jogokat és kötelezettségeket szabályozza, amelyek elsődlegesen a kijavítás, kicserélés, árleszállítás, póthatáridő kitűzés, és a teljesítés követelése. Amennyiben ezeket a jogait a felek sikertelenül gyakorolják, jogosultak a szerződéstől elállni és kártérítést követelni.²³ A Szerzők kiemelik az Egyezmény tekintetében a kapcsolódó esetjogokra is tekintettel az ésszerű időben történő teljesítés ismervét. Erre példaként említik „egy olasz cipőgyártó és német vevő szerződést kötött, amelyben a vevő mintadarabok legyártását kérte az olasz társaságtól a jövőbeli megrendelések mintegy tesztjeként. Az olasz társaság egy kereskedelmi vásáron kiállított néhányat az általa gyártott termékből, amelyeken szerepelt a német vevő márkajelzése is. A vásár másnapján a német fél felmondta a szerződést arra hivatkozással, hogy a modell gyártása (a másik fél szerződésszegése miatt) már nem áll érdekében, és nem kívánja kifizetni a már leszállított 130 pár cipőt sem”.²⁴ A Ptk. esetében a hibás teljesítés, mint a szerződésszegés egyik különös esetén belül található a kellékszavatosság intézményét, amely rendelkezik a felek kicserélési illetve kijavítási (ún. „első lépcső”), árleszállítási (ún. „második lépcső”) jogáról, valamint ezek sikertelen érvényesítése esetén az elállás és a kártérítés lehetőségéről. Az elállás intézménye hasonlóan szabályozott a Ptk.-ban és az Egyezményben is. Az elállás okát és jogcímét a másik félhez intézett nyilatkozatban kell meg jelölni, valamint az elállás folytán a felek helyzetét a szerződés előtti eredeti állapotra kell hozni.

A Szerzők a kártérítést elsősorban a nem teljesítés jogkövetkezményeként látják. Az Egyezmény 74. cikke értelmében a fél szerződésszegése következményeként járó kártérítés összege megegyezik azzal a veszteséggel, amely a szerződésszegés következtében a másik felet érte, ideértve az elmaradt hasznot is. Ez a kártérítés nem haladhatja meg azt a veszteséget, amelyet a szerződésszegő fél a szerződés megkötésének időpontjában előre látott, vagy amelyet előre kellett volna látnia azon tények és körülmények alapján, amelyekről mint a szerződésszegés lehetséges következményeiről az említett időpontban tudott vagy tudnia kellett volna. A Ptk. a hibás teljesítés következményeként rendezi a kártérítést. A kötelezett köteles megtéríteni a jogosultnak a hibás teljesítésből eredő kárát,

kivéve, ha a hibás teljesítést kimenti. A hibás teljesítéssel a szolgáltatás tárgyában bekövetkezett károk megtérítését a jogosult akkor követelheti, ha kijavításnak vagy kicserélésnek nincs helye, vagy ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalta, e kötelezettségének nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt. A jogosult kártérítési igényét az ugyanabból a szerződésből eredő követeléssel szemben kifogásként akkor is érvényesítheti, ha a kártérítési igény elévült.²⁵

¹ Bíró György; Farkas Attila László; Fuglinszky Ádám; Kisfaludi András; Molnár Ambrus; Petrik Béla; Vékás Lajos; Wellmann György: *Polgári jog V/VI. Kötelmi jog Első és Második Rész*, Budapest, Hvg Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014, 263.

² Osztovits András (szerk). *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja, III, kötet*, Budapest, Opten Informatika Kft., 2014, 98.

³ Egyezmény 33. cikk c) pontja

⁴ Sándor Tamás, Vékás Lajos: *Nemzetközi adásvétel*, Budapest, Hvg-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2005, 193.

⁵ Megjegyzendő, hogy ebben az esetben a magyar jogi terminológia szerint nem teljesítésről kell beszélni, mivel a kötelezett fél a szerződésben meghatározott dolgot, hanem más szolgáltatott. Tehát a Ptk. szerződésszegés általános szabályaira vonatkozó klauzulák alkalmazására nyílik lehetőség. I. Ptk. 6:137.§

⁶ Sándor- Vékás: *Nemzetközi adásvétel*, 202.

⁷ lásd még részletesen: Eörsi Gyula: *A skandináv jogról és jogtudományról*, Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, 1974; Mátyás Imre: *A skandináv jogi gondolkodás sajátosságai*, in: *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXVII/1., 63-157.; Szabó Sarolta: *A bécsi vételi egyezmény, mint nemzetközi lingua franca-az egységes értelmezés és alkalmazás újabb irányai és eredményei*; Budapest, Pázmány Press, 2014.

⁸ Részletesebben: Ptk. 6:154.§ , Egyezmény 54. és 59. cikkei

⁹ Lásd részletes magyarázatát az UNCITRAL esetjogi összefoglalójában az Egyezmény 51.

cikkéhez fűzött magyarázatát, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-51.html> (2018.03.15.)

10[□] Bővebben lásd még: Szakál Róbert: *Az érdeksérelem a jövő előreláthatósága és felismerhetősége tükrében*, *Gazdaság és Jog*, 2009/5., 24-27.; Fuglinszky Ádám: *Az előreláthatósági klauzula egyes kérdései, avagy kinek, mikor és mit kell előrelátnia*, *Magyar Jog*, 2011/7., 412-425.;

11[□] Ptk. 6:149.§

12[□] Lásd részletes magyarázatát az UNCITRAL esetjogi összefoglalójában az Egyezmény 25. cikkéhez fűzött magyarázatát, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-25.html> (2018.03.16.)

13[□] Lásd bővebben az Egyezmény 25. cikkéhez a Nemzetközi Kereskedelmi Jogi intézet által rendelt bibliográfiai idézeteket, <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/e-text-25.html#case> (2018.03.15.)

14[□] Glavanits-Rácz: *Szerződésszegő magatartások*, 46.

15[□] A Szerzők a kár fogalmát mind a Ptk., mind az Egyezmény tekintetében kifejtik, azonban a tanulmány célját figyelembevéve eltekintenek annak bővebb tárgyalásától.

16[□] Lásd bővebben: Bergendi-Rácz Diána: *Felelősségátzállás a CISG és az Incoterms 2010 paritások tükrében*, in.: Miskolczi Bodnár Péter (szerk): *XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója*, *Jog és Állam*, 22. szám, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kara, 2018. 27-44.

17[□] Glavanits-Rácz: *Szerződésszegő magatartások*, 47.

18[□] Bíró et all. 230.; Sárközy Tamás: *Fordulat a magyar kártérítési jogban*, *Magyar Jog*, 2013/9.,539.

19[□] Glavanits-Rácz: *Szerződésszegő magatartások*, 48.

20[□] Lásd bővebben a CISG Tanácsadó Testületének 7. számú véleményét, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op7.html> (2018.03.17.)

21[□] Lásd részletes magyarázatát az UNCITRAL esetjogi összefoglalójában az Egyezmény 79. cikkéhez fűzött magyarázatát, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-79.html> (2018.03.16.)

22[□] Jacob S. Ziegel: *Report to the Uniform Law Conference of Canada on Convention on Contracts for the International Sale of Goods* ,
<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel79.html> (2018.03.16.)

23[□] Egyezmény 45.-47. cikk, 61.-65 cikk, 74-75. cikk; Ptk. 6:140.§, 6:142.§, 6:157.§-6:167.§

24[□] Glavanits-Rácz: *Szerződészegő magatartások*, 52.

25[□] Ptk. 6:174.§